

СЕКЦІЯ 7 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.5.07

Ведерніков М.Д.*доктор економічних наук, професор,
академік Академії економічних наук України,
завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці
Хмельницького національного університету***Мантур-Чубата О.С.***кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління персоналом і економіки праці
Хмельницького національного університету*

БІРЖА ПРАЦІ В СИСТЕМІ ЕФЕКТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

LABOR MARKET IN THE SYSTEM OF EFFECTIVE SOLUTION UNEMPLOYMENT PROBLEMS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз дефініції «біржа праці». Розглянуто основні функції біржі праці як одного з провідних елементів ринку робочої сили. Здійснено аналіз рівня безробіття в Україні за 2007–2016 рр. Виявлено проблеми, спричинені зростанням рівня безробіття в Україні, а також запропоновано низку заходів, яких потрібно вжити державі для зниження рівня безробіття.

Ключові слова: біржа, праця, біржа праці, ринок робочої сили, безробіття, зайнятість.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлен анализ дефиниции «биржа труда». Рассмотрены основные функции биржи труда как одного из ведущих элементов рынка труда. Осуществлен анализ уровня безработицы в Украине за 2007–2016 гг. Выявлены проблемы, обусловленные ростом безработицы в Украине, а также предложен ряд мер, которые необходимо принять государству для снижения уровня безработицы.

Ключевые слова: биржа, рабочая сила, биржа труда, рынок труда, безработица, занятость.

ANNOTATION

The article analyzes the definition of the "labor exchange". The main functions of the labor exchange as one of the leading elements of the labor market are considered. Analysis of the unemployment rate in Ukraine for 2007–2016 was made. Problems caused by the increase of unemployment in Ukraine were revealed, it also proposes a number of measures to be taken by the state to reduce unemployment.

Keywords: stock exchange, labor, labor exchange, labor market, unemployment, employment.

Постановка проблеми. Безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства. Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному планах, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем, а саме скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Зростають ризики соціального напруження,

додаткові витрати на підтримку безробітних. Всі країни світу докладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого боку, великим суспільним лихом. Безробітні зазвичай повинні реєструватися на біржі праці. Знайти нову роботу за допомогою центру зайнятості складно, однак можна пройти професійне перенавчання і навіть спробувати одержати гроші на відкриття власної справи. Тому актуальною проблемою залишається подолання прихованого безробіття шляхом офіційної реєстрації безробітних в центрах зайнятості, але для цього вони повинні отримувати справді дієву допомогу під час обліку на біржі праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження безробіття в Україні, вивчення дефініції та функцій біржі праці є актуальними питаннями, про що свідчить велика кількість публікацій з цієї теми науковців та практиків. Дослідженням цієї теми займалися С.В. Мочерний [6], Д.С. Вирський [2], Ю.В. Заячківський [5], Л.І. Гальків [3] та інші науковці. Під час написання роботи використовувалися законодавчі і нормативні акти України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте такі питання, як визначення дефініції «біржа праці», аналіз рівня безробіття в Україні останніми роками, шляхи його подолання, ще залишилися повністю не висвітленими і потребують більш детального розгляду.

Мета статті полягає в розгляді основних функцій біржі праці як одного з провідних елементів ринку робочої сили; здійсненні аналізу рівня безробіття в Україні за 2007–2016 рр.; виявленні проблем, спричинених зростанням рівня безробіття в Україні; пропозиції низки заходів, яких потрібно вжити державі для зниження рівня безробіття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зайняте населення – особи віком 15–70 років, які на обстежуваному тижні працювали хоча б 1 годину з метою отримання оплати чи прибутку або були тимчасово відсутні на роботі [4].

За останнє десятиліття загальна кількість зайнятого населення України має тенденцію до зниження, що негативно впливає на загальноекономічну і соціальну сфери суспільства (рис. 1).

Рівень зайнятості визначають як відношення кількості зайнятого населення у віці 15–70 років до постійного населення зазначеного віку чи відповідної соціально-демографічної групи [4].

Рівень зайнятості також за останнє десятиліття має тенденцію до зниження. Значне його зниження відбулося в 2014 р., коли рівень зайнятості зменшився на 3,7%. Рівень зайнятості в період з 2014 по 2016 рр. перебував при-

близно на одному рівні, який однозначно був нижчий за рівень попередніх років.

Безробітні – особи у віці 15–70 років, які не мали роботи на обстежуваному тижні, активно її шукали впродовж чотирьох тижнів та готові приступити до роботи впродовж наступних двох тижнів. До категорії безробітних також відносяться особи, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів, знайшли роботу, чекають відповіді тощо [4].

Кількість безробітного населення у віці від 15 до 70 років розглянемо на рис. 3.

Рівень безробіття – відношення кількості безробітних віком 15–70 років до економічно активного населення зазначеного віку чи відповідної соціально-демографічної групи [4].

Отже, проаналізувавши зміну рівня безробіття, можна сказати, що від початку 2009 р. відбувається зменшення кількості безробітних. Однак в 2014 р. рівень безробіття збільшився на 2,1% порівняно з 2013 р. Це означає, що державі потрібно шукати нові методи боротьби з безробіттям.

Державна служба зайнятості повинна допомагати громадянам знаходити роботу та досліджувати, які ж професії є затребуваними. Потрібно шукати більш соціально осмислені способи боротьби з безробіттям. Наприклад,

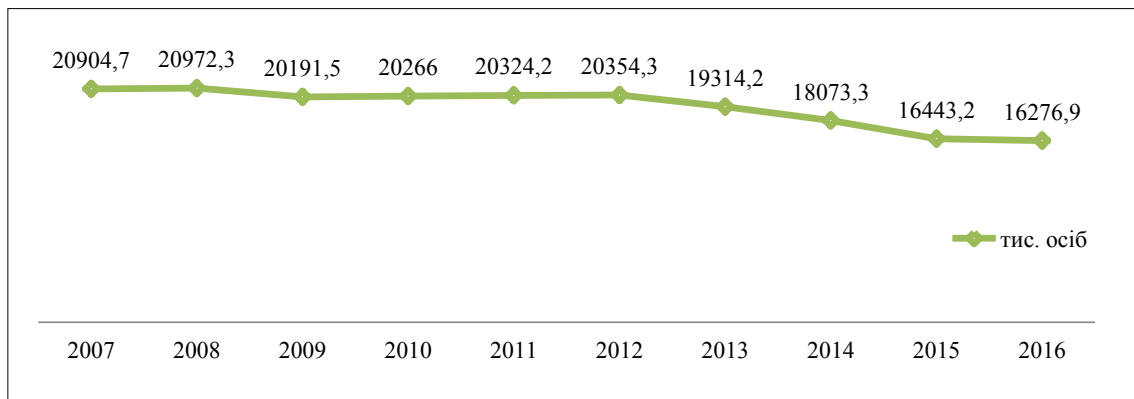

Рис. 1. Загальна кількість зайнятого населення України за 2007–2016 рр.

(побудовано за даними Держкомстату України [4])

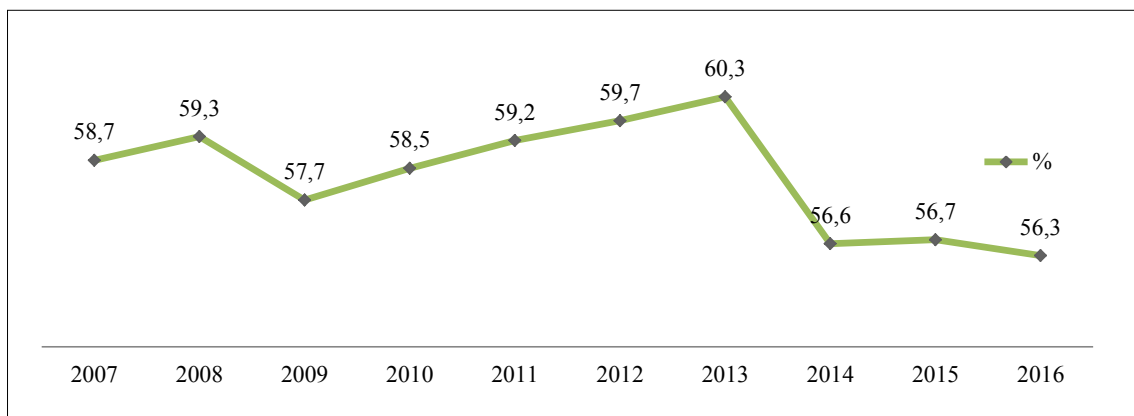

Рис. 2. Рівень зайнятості населення України за 2007–2016 рр.

(побудовано за даними Держкомстату України [4])

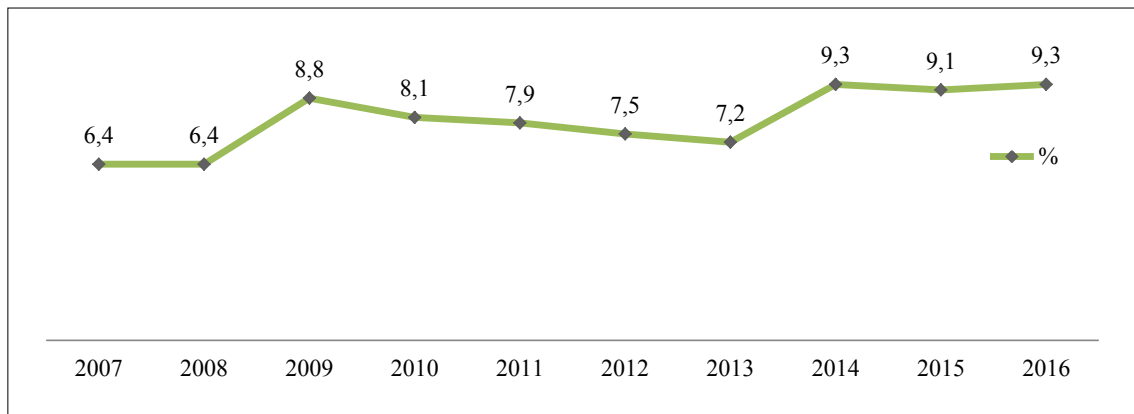

Рис. 3. Безробітне населення у віці 15–70 років

(побудовано за даними Держкомстату України [4])

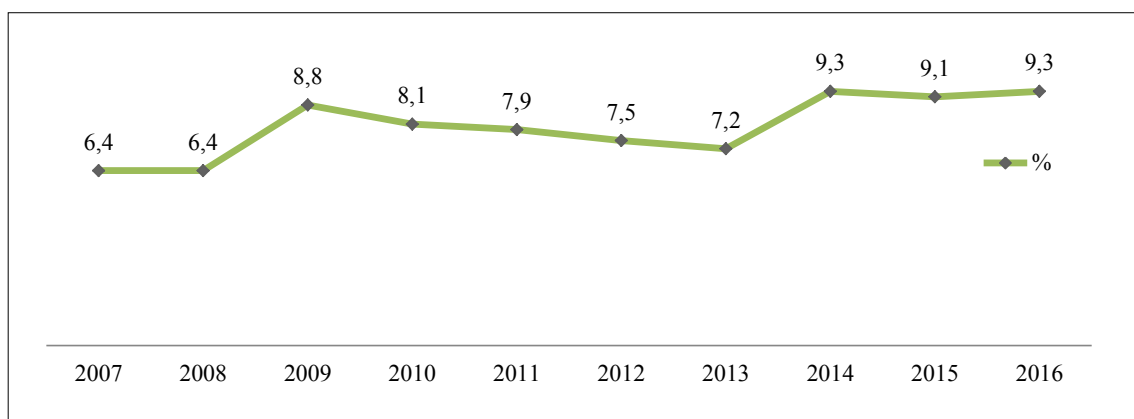

Рис. 4. Рівень безробіття в Україні

(побудовано за даними Держкомстату України [4])

під час Великої депресії в США для зменшення безробіття, зниження її негативних наслідків відбувалося вжиття екстраординарних заходів. Здійснювала ці заходи Федеральна адміністрація надзвичайної допомоги. Безробітних спрямовували в створювані спеціальні організації («трудова табора»), що займалися будівництвом і ремонтом доріг, мостів, аеродромів тощо [5].

Зрозуміло, що розглянуті дані враховують лише офіційно зареєстрованих безробітних, вони є не зовсім точними, а реальний рівень безробіття в нашій країні набагато вище.

Для того щоб знизити рівень безробіття в Україні, вченими пропонується вжиття таких заходів [3; 5]:

- збільшити державне фінансування програм професійного навчання;
- відновити ринок праці;
- відновити роботу підприємств, а як наслідок, створити нові робочі місця;
- покращити стан виробництва;
- дослідити ринок праці щодо актуальності різних спеціальностей;
- застосовувати новітні методи подолання безробіття, наприклад громадські роботи;
- створити сприятливий інвестиційний клімат у державі, адже залучення інвестицій дасть змогу не лише створювати додаткові робочі

місця на наявних підприємствах, але й розвивати підприємництво та фермерство як головний зі шляхів розв'язання наявної проблеми;

- стимулювати підприємців до навчання, перекваліфікації й подальшого працевлаштування додаткової робочої сили, залучення приватного (як вітчизняного, так і іноземного) капіталу в райони зі стійким рівнем безробіття;

- знизити податки для підприємств за умови збереження робочих місць (для компенсування витрат на прийом нових працівників);

- створити умови для зростання самозайнятості;

- системно підтримувати розвиток молодіжного підприємництва та його інституційне забезпечення;

- збільшити фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітним (ефективна діяльність вітчизняних бірж праці).

Останній пункт з названих заходів пропонується нами як один з ключових шляхів до вирішення проблеми безробіття в Україні. Зневірені безробітні зазвичай ідуть на біржу праці. Знайти нову роботу за допомогою центру зайнятості складно, однак можна пройти професійне перенавчання і навіть спробувати одержати гроші на відкриття власної справи. Розглянемо

визначення біржі праці, яке надається вітчизняними вченими.

Біржа праці – це підприємство, яке надає спеціалізовані послуги з працевлаштування громадян на ринку робочої сили (ринку праці) [1]. Таке визначення характеризує лише одну функцію біржі праці на ринку праці, а саме працевлаштування громадян, що значно звужує сутність діяльності біржі праці на ринку робочої сили.

Біржа праці – установа, яка здійснює посередницькі функції між працівниками й роботодавцями, збирає і надає інформацію про наявність вакансій, сприяє підготовці й перепідготовці кадрів, створенню робочих місць, швидкому переміщенню робочої сили, забезпеченню ефективної зайнятості працездатного населення, частково регулює процес зайнятості [6].

Біржа робочої сили – заклад, що здійснює посередництво між працівниками і підприєм-

ствами як надавачами та споживачами робочої сили [2].

Біржа праці – організація, яка здійснює реєстрацію безробітних, сприяє їх працевлаштуванню, а також виступає посередником між робітниками та роботодавцями в здійсненні акту влаштування, найму на роботу, забезпечення організації, підприємств трудовими ресурсами [2].

Отже, ми вважаємо, що біржа праці є тією необхідною складовою соціальної політики держави, що передусім виконує захисну функцію для таких незахищених верств населення, як безробітні. Саме її ефективна діяльність може сприяти зменшенню рівня безробіття в Україні, тому держава перш за все повинна вдосконалювати напрями діяльності біржі праці. Серед великої сукупності її функцій ми виділимо, на нашу думку, основні (рис. 5).

Розглянемо переваги та недоліки під час реєстрації безробітного населення на біржі праці (табл. 1).

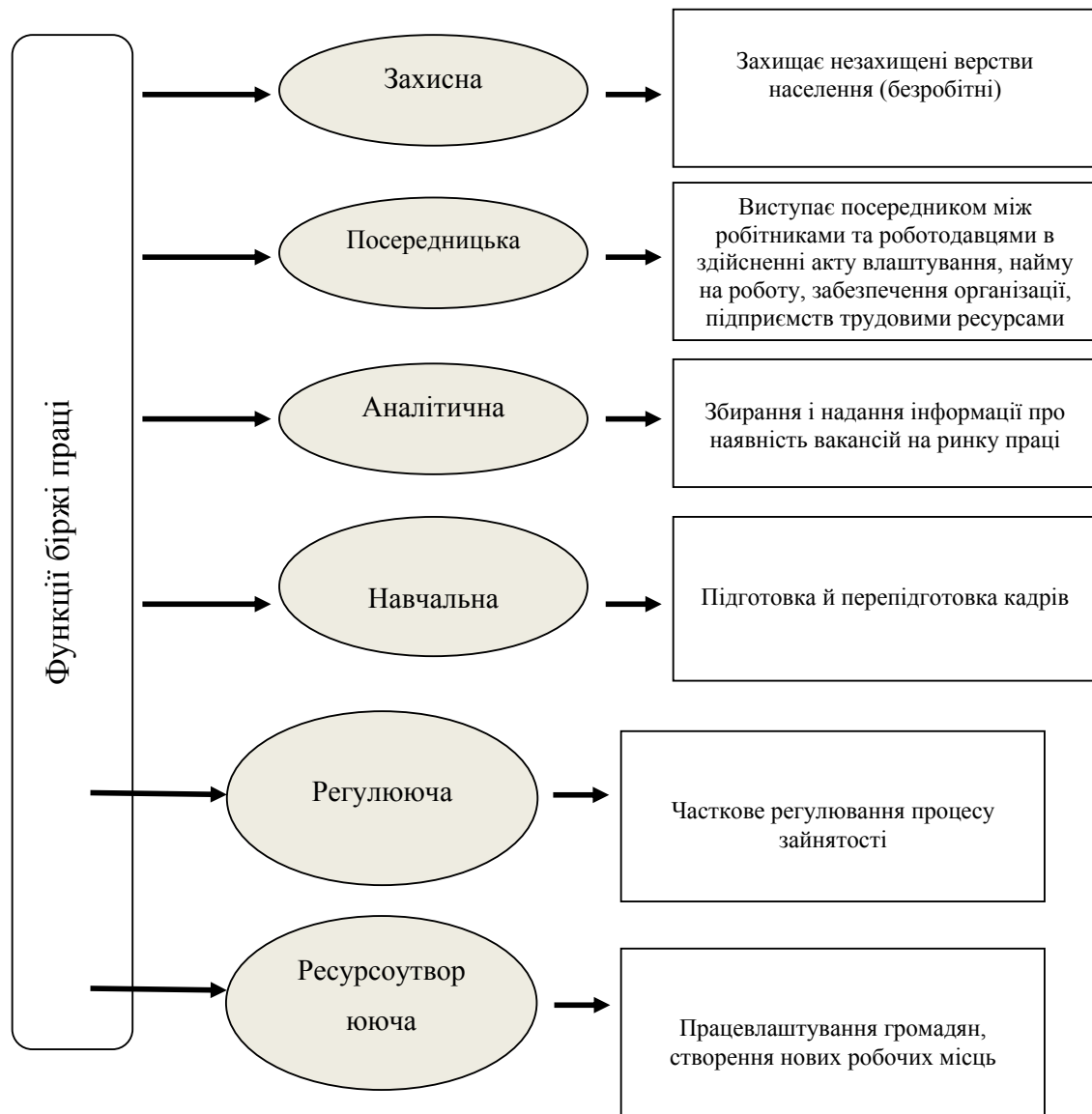

Рис. 5. Основні функції біржі праці

Таблиця 1

Переваги та недоліки під час реєстрації безробітного населення на біржі праці

Переваги	Недоліки
1. Зареєструватися в центрі зайнятості можна в будь-який час після втрати роботи або після закінчення ВНЗ.	1. Через біржу праці претендентів на високооплачувані позиції шукають рідко.
2. Виробничий стаж не буде перериватися, якщо відразу ж звернутися на біржу праці.	2. Змінилася структура попиту на кваліфікованих спеціалістів. Бухгалтери, економісти і касири нині належать до найбільш незатребуваних категорій, попит на них скоротився у 2–3 рази.
3. Ставши «офіційним безробітним», можна одержати доступ до баз вакансій компаній з прямими телефонами. Ознайомитися з ними можна в будь-якому центрі зайнятості.	3. Перебуваючи на обліку в центрі зайнятості, особливо нехтувати вакансіями не можна. Якщо кандидат двічі відмовився від запропонованої йому роботи, він втрачає статус безробітного. Повторно зареєструвати на біржі його можуть тільки через три місяці.
4. Фахівці центру зайнятості не можуть пропонувати кандидатам вакансії, де зарплата менша від тієї, що в них була на попередньому місці.	4. Неможливість відмовитися від запропонованого варіанта працевлаштування, оскільки, згідно з чинним законодавством, доведеться повертати гроші, які центр витратив на Ваше навчання, і стипендію.
5. У найбільш виграшному положенні опиняються ті, хто втратив роботу у зв'язку зі скороченням штату або через банкрутство компанії. Для них затягувань найменше. Уже на восьмий день вони стають «офіційними безробітними» і можуть одержувати допомогу. Протягом 60 днів вони можуть одержувати 100% своєї середньої зарплати, протягом наступних 90 днів – 75%, ще 210 днів – 50% зарплати.	5. Необхідно відвідувати центр зайнятості раз на два тижні, інакше можна втратити статус безробітного.
6. Безкоштовне навчання для перекваліфікації. Як правило, на біржі навчають робочим спеціальностям. Серед них є досить перспективні. Можна перевчитися на кухаря (відразу ж влаштуватися шеф-кухарем у дорогий ресторан після таких курсів навряд чи вдасться, але починати кар'єру в закладах громадського харчування з таким «дипломом» буде простіше).	6. У разі відсутності вакансій за фахом доведеться примусово пройти навчання на профкурсах.
7. Можливість скористатися біржею праці для створення власного бізнесу та на безповоротній основі одержати невеликий стартовий капітал у розмірі річної суми допомоги з безробіття.	

Таким чином, вважаємо, що пошук роботи через Державний центр зайнятості не завжди успішний. Проте реєстрація на біржі дає можливість не переривати виробничий стаж, одержувати якийсь час гроші, перенавчитися, а то й відкрити власну справу

Висновки. Отже, активне вжиття запропонованих вище заходів може суттєво зменшити рівень безробіття. Це дасть змогу підвищити рівень зайнятості, особисті доходи населення шляхом створення нових робочих місць, що приведе до розвитку виробництва і підвищення рівня розвитку національної економіки. Ми вважаємо, що одним із найважливіших заходів серед досліджуваних слід вважати підвищення ефективності діяльності вітчизняної біржі праці, оскільки саме ця інституція дасть змогу вирішити низку проблем у сфері зайнятості в Україні. Біржа праці сприяє працевлаштуванню безробітних, потенційно зменшуючи рівень безробіття, збирає і надає інформацію про наявність вакансій, сприяє підготовці й перепідготовці кадрів, створенню нових робочих місць, швидкому переміщенню робочої сили, забезпеченню ефективної зайнятості працездатного населення та частково регулює процес зайнятості загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біржа праці // Дописувачі Вікіпедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%91%D1%96%D1%80%D0%B6%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96&oldid=1795472.
2. Вирський Д.С. Біржа, біржа робочої сили / Д.С. Вирський // Енциклопедія історії України. Т. 1 : А–В / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 688 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.history.org.ua/?termin=Birzha_partsi.
3. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л.І. Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110–113.
4. Зайнятість та безробіття. Ринок праці / Демографічна та соціальна статистика // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Заячківський Ю.В. Безробіття в Україні: проблеми і шляхи подолання / Ю.В. Заячківський // Економічні науки. Управління трудовими ресурсами. Буковинська державна фінансова академія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58294.doc.htm.
6. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000–. Т. 1. – 2000. – 864 с.